

**Till Svea hovrätt överklagade personskademål
mellan januari 2000- juni 2002.**

**En studie om utfall vid överklagade personskademål
samt
ekonomiska risker för den skadelidande.**

Bengt H. Johansson, Leg läkare
Belastningsskadecentrum
Högskolan i Gävle
Box 7654
907 13 Umeå

2003-01-02

DNR 7292-03

Till Svea hovrätt överklagade personskademål mellan januari 2000- juni 2002.

Enligt Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna har envar rätt till opartisk och offentlig rättegång inför opartisk domstol för att pröva sina civila rättigheter (1).

Att stämma någon till domstol innebär vissa ekonomiska risker, varför det är motiverat att analysera de rättsliga förhållandena och utfallet av domar inom olika rättsområden. Därutöver är det motiverat att försöka bedöma om den enskilde medborgarens ekonomiska förutsättningar för att driva en process är sådan, att den står i överensstämmelse med intentionerna i Europakonventionen av den 4 november 1950 och svensk lag 1994:1219.

I en tidigare studie (2) belystes utgången av domar vid Stockholms tingsrätt under åren 1999-2000 gällande tvist i personskademål, där skadade stämt försäkringsbolag. Studien visar att 36% av käromålen vann bifall i rätten. Till detta kom domar med förlikning, vilket tolkats som att den skadelidande vann total förmån i 55%. Omfattningen av förlikningar, som inte fastställdes i dom, var okänd vilket försvårar bedömningen av den slutliga förmånen för den skadelidande.

Undersökningen visade att försäkringsbolagen, genom att vanligtvis ha tillgång till såväl mer erfarna jurister som läkare, hade en mycket starkare ställning än den skadelidande. Det framkom även i studien att det ekonomiska rättsskyddet var mycket dåligt för den skadelidande.

Nämnda studie tog inte hänsyn till om tingsrättsdomarna vunnit laga kraft, vilket motiverar att frågan ställs om det rättsliga utfallet förändras vid överklagande till hovrätt.

När en skadelidande stämmer till domstol kan målet komma att medföra stora kostnader för denne genom att om denne förlorar sin sak i hovrätt åläggs han eller hon normalt att ersätta alla motpartens kostnader i tingsrätt och i hovrätt samt att stå för sina egna i dessa domstolar. Det är därför angeläget att belysa vilka totala kostnader en stämning kan medföra för en skadelidande i tvist med försäkringsbolag.

Föreliggande studie har som mål att belysa i vilken omfattning tingsrättsdomar ändras vid prövning i Svea hovrätt samt de totala kostnaderna för förlorande part.

Metod

Samtliga domar i tvistemål vid Svea hovrätt under tiden 1 januari 2000 t o m 30 juni 2002 har studerats. Domar, som till följd av personskador (ej sjukdomar) varit föremål för försäkringstvist, valdes ut. Åttiotre (83) sådana domar har påträffats.

De överklagade domarna har meddelats i följande tingsrätter:

Stockholms tingsrätt	78
Södra Roslags tingsrätt	3
Västerås tingsrätt	1
Falu tingsrätt	1

Tid mellan tingsrättsdom och dom i hovrätt:

Medeltal: 11,8 månader
Medianvärde: 10,5 månader

Antal år efter olyckan som dom meddelats i hovrätten:

Medeltal: 10 år
Medianvärde: 9 år

Den som överklagat har varit:

Skadad person	64
Försäkringsbolag	
Länsförsäkringar*	7
Trygg-Hansa*	6
Folksam	3
SalusAnsvar	2
Trafikförsäkringsföreningen	2
if...	0

*Länsförsäkringar och Trygg-Hansa överklagade gemensamt ett mål.

Domarna har studerats och delats in i tre olika kategorier, nämligen dels domar som behandlat tvist om samband mellan skadebetingad händelse och den skadades tillstånd, dels tvist om nivå på försäkringsersättning samt slutligen övriga tvister vilka exempelvis handlat om tolkning av avtal, preskription, rätt till omprövning, förlikning och dröjsmålsränta.

Fördelning av domarna enligt denna indelning:

Sambandsfråga	45
Försäkringsersättning	20
Övrigt	18

Sambandsfrågan är av avgörande betydelse för en skadelidande, då ett samband mellan den skadevållande orsaken och den uppkomna skadan är förutsättning för ersättning. Särskild uppmärksamhet har därför ägnats åt mål med sambandsfrågor, därnäst ersättningsärenden. Domar under rubriken "Övrigt" har inte särskilt belysts.

Sambandsfrågan

Antal mål som omfattar sambandsfrågor var fyrtiofem (45). Dessa har delats upp i domar som medför bifall för klaganden respektive avslag för klaganden. Klaganden har i trettiofyra (34) fall varit skadelidande och i elva (11) fall försäkringsbolag.

Klaganden har fått **bifall** i följande antal mål då denne varit

skadelidande	4
försäkringsbolag	7

Talan har **ogillats** i följande antal mål då denna varit

skadelidande	30
försäkringsbolag	4

Försäkringsersättning

Antal mål som omfattade försäkringsersättningar var tjugo (20). Dessa har studerats på samma sätt som sambandsärenden.

Klaganden har fått **bifall** i följande antal ärenden då denne varit

skadelidande	2
försäkringsbolag	3

Talan har **ogillats** i följande antal ärenden då denna varit

skadelidande	14
försäkringsbolag	1

Övrigt

Här finns fyra fall där försäkringsbolag var klaganden. Tvisterna har varit så varierande att det inte varit meningsfullt att göra en sammanställning av dem.

Medicinska vittnen

Det är naturligt att vittnen med medicinska kunskaper har stor betydelse vid rättslig bedömning av olycksfall. Domarna i hovrätten hänvisar dock ofta till vad som sagts i tingsrätten. Referat av medicinska vittnens uttalanden i hovrätten är begränsade och ofta ofullständiga, vilket inte har gjort det möjligt att göra en tillfredsställande sammanställning av hur dessa vittnen påverkat målets utgång.

Kostnader

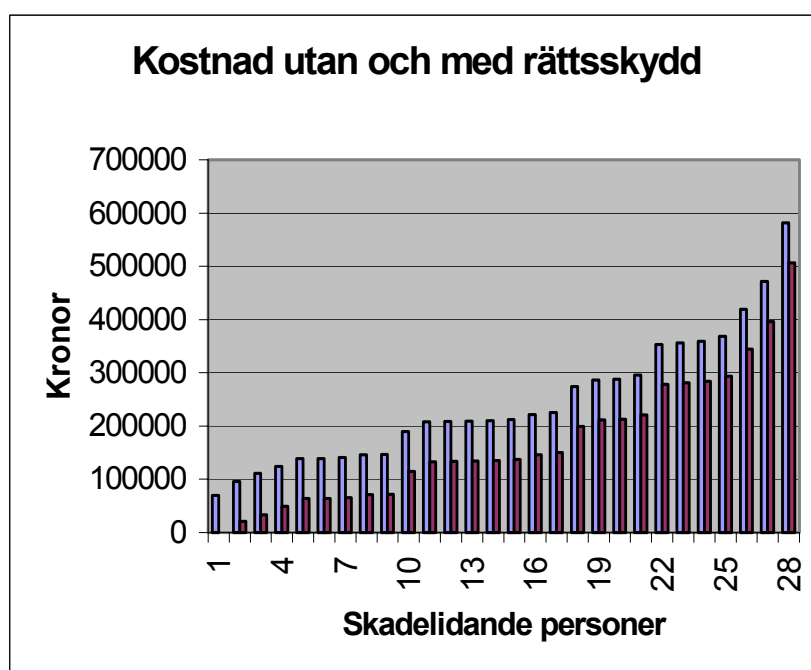
Det har i tjugonio (29) fall med statlig rättshjälp gått att få underlag för den totala kostnaden för förlorande part. Den kostnaden avser egen såväl som motparts kostnad i både tingsrätt och hovrätt. Generellt är kostnaderna högst för ärenden beträffande sambandsfrågor och lägst för ersättningsfrågor.

Den högsta kostnaden var 581 334 kronor och den lägsta 69 581 kronor.

Medeltalet för kostnaden var 240 000 kronor och mediankostnaden 210 000 kronor.

Ett rättsskydds som ingår i sakförsäkringar täcker vanligtvis rättegångskostnader med högst 75 000 kronor (ett försäkringsbolag, Folksam, har i sin hemskyddsförsäkring ett rättsskyddsbelopp om 100 000 kronor). Om rättsskyddsbeloppet används kommer den totala kostnaden (exkluderat 75 000 kronor) att vara i

medeltal 165 000 kronor med ett
medianvärde 135 000 kronor

Kommentarer

De flesta domar berör skador som uppkommer vid trafikolyckor och då särskilt skador i nacken. Till följd av att försäkringsbolag har sina huvudkontor i Stockholm kommer dessa mål ofta att hanteras vid Stockholms tingsrätt, vilket avspeglar sig i att praktiskt taget alla domar som är överklagade har fällts vid Stockholms tingsrätt.

Tiden mellan det dom meddelas vid tingsrätt och sedermera vid Svea hovrätt är i genomsnitt strax under ett år, vilket kan bedömas vara tillfredsställande.

Den part, som oftast överklagar domar, är den skadelidande (77%).

Då den absoluta majoriteten av stämningar förorsakas av trafikskador är det rimligt att anta att frekvensen av stämningar till domstol skulle avspegla sig i relation till bolagens marknadsandel av trafikförsäkringar, förutsatt att bolagen hanterade skaderegleringen likartat.

Bolagens marknadsandel var den 30 september 2000 för Länsförsäkringar 33%, if... 24%, Folksam 22%, Trygg-Hansa 19% och för SalusAnsvar <3%. Det kan mot den bakgrunden konstateras att det är anmärkningsvärt att ett så litet företag som SalusAnsvar har två ärenden i hovrätten liksom att Länsförsäkringar och Trygg-Hansa har väsentligt fler än Folksam.

if... framstår som särpräglad genom att under denna period inte ha haft något ärende i hovrätten. Det är tänkbart att dessa förhållanden avspeglar olika policy i företagen varvid SalusAnsvar skulle vara mest benäget att ifrågasätta sina kunders försäkringskrav, närmast följda av Länsförsäkringar och Trygg-Hansa. if... framstår i denna undersökning som det mest kundvänliga företaget och det företag som mest efterkommer tingsrättens utslag.

Denna syn på de olika bolagens sätt att agera mot kunderna är i överensstämmelse med vad som dels framkommit i rapporten enligt ovan (2), dels även vad som framkommit i en enkät till juridiska ombud sammanställd av Whiplashskadades rättsförening 2002 (3). De juridiska ombuden ansåg där att if... av de stora företag var det bästa bolaget att arbeta tillsammans med under det att mest besvär förelåg med Länsförsäkringar och Trygg-Hansa. Folksam och SalusAnsvar intog i den undersökningen en mellanställning.

När det gäller möjligheten till att få bifall vid överklagning så förefaller den vara lika vid såväl sambandsfrågor som ersättningsfrågor (24% respektive 25%).

Då skadelidande överklagat har de vunnit framgång i 12% av fallen och förlorat i 88% vad avser *sambandsfrågor*. För försäkringsbolag är motsvarande tal 64% respektive 36%. Bolagen har således större framgång med sina överklagningar än de skadelidande.

Vid mål som rör *försäkringsersättning* är underlaget så litet att det inte är meningsfullt med procentuell beräkning. Det framstår dock som uppenbart att den skadelidande har mycket liten möjlighet att vinna framgång i sådan process men att bolagen har större möjlighet.

Vid genomläsning av domarna noteras att hovrätten sällan gör en egen värdering av de medicinskt sakkunnigas vittnesmål. I stället anför domstolen nästan regelmässigt att sambandsfrågan i första hand är av medicinsk natur och att rätten i målet är hänvisad till vad hörda läkare sagt. Domstolen anför därvid vanligtvis att intet talar till förmån för den ena eller andra partens medicinska vittnesmål. Med beviskravet att framställningen skall visa samband med hög grad av sannolikhet, så vinner därmed svaranden (vanligtvis försäkringsbolag) med automatik målet. Domstolen förklarar inte varför den avstår från att göra en värdering av vittnesmålen. Detta är otillfredsställande, då inget hindrar domstolen från att göra en sådan värdering. Det går mot denna bakgrunden inte alltid att förstå hur domstolen har resonerat och slutgiltigt bedömt målet, vilket försvårar tillämpningen av domstolens utslag.

En konsekvens av domstolens underlåtenhet i detta avseende är att det alltid torde vara nödvändigt att åberopa andra vittnen än läkare för att en skadelidande skall vinna ett mål.

De ekonomiska förhållandena för den skadelidande vid process i hovrätt är helt oacceptabla.

Till följd av att staten 1997 i praktiken drog in allmän rättshjälp vid tvist med försäkringsbolag, har kostnaderna för rättsliga processer kommit att täckas genom rättsskyddet i privata försäkringar. För detta har den skadade i sin privata försäkring i de flesta fall 75000 kronor kr (ett bolag 100 000 kronor). Dessa belopp har varit oförändrade i cirka 20

år. Under tiden har beloppen urholkats genom inflation, rättegångskostnaderna har blivit momsbelagda och jurist- och vittneskostnaderna har stigit.

Denna undersökning visar att de belopp som skadelidande har fått betala är mycket stora och långt ifrån vad vanliga personer med normala inkomster klarar av. Tar man även i beaktande att dessa skadelidande ofta är svårt skadade personer som till följd av sin skada är sjukpensionärer och med mycket låg livskvalitet, framstår Europakommissionens syn på de mänskliga rättigheterna när det gäller att få sin sak prövad i domstol, som överklig.

Det framstår som stötande att personer, som utan egen förskyllan blivit svårt skadade, då de högst välmotiverat försöker att få sitt ärende prövat i domstol, i praktiken förvägras denna möjlighet. Konsekvenserna för den skadelidande blir betydande i de fall då försäkringsbolaget överklagar till hovrätt och där vinner målet. Det vilar ett tungt ansvar på regeringen och den politiska majoriteten att inte ha uppmärksammat och reglerat detta förhållande.

Sammanfattning

Att få en tvist mot försäkringsbolag vid personskada prövad vid domstol innebär en mycket stor risk med synnerligen allvarliga ekonomiska konsekvenser.

Möjligheten för den skadelidande att få ändring vid överklagning till hovrätt är liten.

Referenser:

1. Konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande skyldigheterna. Rom den 4 november 1950. Svensk lag 1994:1219.
2. Johansson BH. Försäkringsbolag och skadade. En studie av domar vid Stockholms tingsrätt 1999-2000. Belastningsskadecentrum/Arbetslivsinstitutet 2001-0942
3. <http://home.swipnet.se/wrf>